
Nan B. Oldereid: – Jeg har aldri angret på veivalget mitt

AKTUELT I FORENINGEN

HEIDI ØSTVEDT STRYDOM

heidi.ostvedt.strydom@legeforeningen.no

Kommunikasjonsavdelingen

Du må ha verdens beste jobb, har folk ofte sagt til henne. Og det er lege og fertilitetsspesialist Nan B. Oldereid hjertens enig i.

GIVENDE JOBB: – Å få hjelpe mennesker til å oppnå sitt aller største ønske i livet er utrolig givende, sier Nan B. Oldereid. Foto: Gyldendal Norsk Forlag

– Å få hjelpe mennesker til å oppnå sitt aller største ønske i livet er utrolig givende, sier hun. Det er kanskje derfor hun hadde bilde av et blastocyst hengende på kontorveggen, da hun jobbet som kliniksjeff for den private fertilitetsklinikken Livio (nå CMedical) i Oslo.

– Jeg synes den er så fin. Den uttrykker en optimistisk forventning, en mulighet. Starten på et helt liv!

Til å være fersk pensjonist har Oldereid fremdeles mange (faglige) jern i ilden.

Og hun har skrevet bok om temaet ufrivillig barnløshet. Boken «Hvorfor blir jeg ikke gravid? Alt du trenger å vite om ufrivillig barnløshet, årsaker og behandlinger» ble gitt ut i 2023 og er i første rekke skrevet for de mange som ønsker å bli gravid, men som ikke har lyktes ennå. Først må vi tilbake noen tiår for å høre hvordan det hele startet.

Fire stipendiater på et bittelite kontor

Det var egentlig tannlege Oldereid ville bli, men i løpet av videregående skole peilet hun seg inn på legeyrket. Med påbegynte medisinstudier i Bergen søkte hun seg til Oslo etter de første par årene. Tilfeldighetene ville ha det til at leiligheten hennes lå rett ved det gamle Rikshospitalet. Det fantes ingen krav om en obligatorisk fordypningsoppgave under legestudiet den gangen, og Oldereid ville lære mer om forskning.

– En dag jeg hadde vært i byen og handlet, tok jeg turen innom Rikshospitalet og spaserte inn på Patologisk institutt og spurte den første jeg møtte om det var mulig å være hospitant hos dem, erindrer hun.

Hun ble pekt innover i korridoren og endte opp hos Ken Purvis, en norsk-britisk lege og biokjemiker, som forsket på menns reproduksjon. Dette var tilbake i 1982. Sammen med Purvis var de fire forskningsstipendiater inne på et bittelite kontor. Og der ble Oldereid værende.

– Vi startet opp et prosjekt hvor jeg skulle se nærmere på miljøfaktorer rundt mannens reproduksjon. Dette var omtrent når de første dataene om en mulig fallende sædkvalitet kom på slutten av 1980-tallet. Dette gjorde jeg ved siden av jobb og studier, så prosjektet tok lang tid.

Etter turnustiden ble Oldereid tilbudt jobb på Kvinneklubben på Rikshospitalet.

– Jeg ble oppringt en fredag ettermiddag og tilbudt jobb den påfølgende mandagen. Det ble min vei inn i spesialiteten gynekologi og obstetikk og senere i arbeidet med infertilitet og reproduksjon. Jeg har ikke angret ett sekund på dette veivalget, forteller hun.

«Selv om reproduksjon er et relativt lite felt, er det samtidig et område der det foregår mye forskning og utvikling. Alle små fagområder blir omfattende når man bare går ned i dybden»

Senere, under et toårig opphold i Australia, fikk Oldereid kontakt med forskningsmiljøet i Perth. Der fordypet hun seg videre innen betydningen av livsstil for sædkvaliteten. Med et ettårig forskningsstipend fra Forskningsrådet fullførte hun doktorgraden «The effects of environmental factors on male reproductive function» i 1999. Forskningen hennes de siste årene har vært mest sentrert rundt oppfølging av kvinner og barn etter fertilitetsbehandling.

Fra nonner i Roma til lovverk i Norge

Årsakene til infertilitet er mange og skyldes sammensatte faktorer. Norges første IVF-barn ble født i 1984, mens verdens første prøverørsbarn kom allerede i 1978.

Oppdagelsen og utviklingen av medikamenter som brukes for å stimulere frem egg for eggløsning, og etter hvert også til assistert befruktning, startet for nesten hundre år siden. Da fant forskere ut at urin fra kvinner i overgangsalderen inneholdt hormoner

som var nødvendige for eggmodningen. Fra midten av 1950-tallet utviklet den italienske forskeren Piero Donini en renseprosess for å utvinne disse hormonene. Med støtte fra den katolske kirken kjørte tankbiler rundt i Romas gater og samlet inn urin fra gamle nonner for å utvinne hormoner, som kunne brukes for å modne egg og stimulere frem eggløsning (!). Man kan trygt si utviklingen har kommet langt siden den gang.

Fra 2004 ble det i Norge tillatt å fryse ned eggstokkvev, hvis man skulle gjennomgå en kreftbehandling som ville skade eggstokkfunksjonen. Det er først de siste 15–20 årene teknikkene for å fryse ned egg har fungert, og frysemetoden ble tatt systematisk i bruk. Eggfrysing etter kvinnens eget ønske ble derimot først tillatt etter moderniseringen av bioteknologiloven i 2020. Til sammenligning har kvinner i Sverige kunnet fryse ned egg når de selv har ønsket siden 2010. Eggdonasjon ble først tillatt her hjemme etter lovreguleringen i 2020 – flere år senere enn i våre naboland.

Norge var det første land i verden med lovregulering av prøverørsbehandling da «Lov om kunstig befruktning» ble vedtatt i 1987.

– Vi har likevel vært det landet i Norden med flest restriksjoner innen bioteknologiområdet, forteller Oldereid og fortsetter:

– Det at bioteknologi i Norge er strengt lovregulert fører til brede og gode diskusjoner før en ny behandling introduseres. Men dessverre også til at innføring av nye metoder oftest har tatt lang tid.

Hun mener det fortsatt er rom for forbedringer når det gjelder bioteknologiloven, og nå gjøres det arbeid i både Bioteknologirådet og Helsedirektoratet for å evaluere loven.

«Det var mange hvite løgner og lite eller ingenting ble fortalt til familie og venner. Og sånn er det fortsatt for mange. Takket være at noen har gått foran, synes det som at flere er åpne om infertilitet i dag»

– Det er fremdeles noen som synes dette er å tukle med naturen. Jeg mener at man er en like god forelder til et barn, selv om det trengs medisinsk hjelp til befruktningen.

Dette engasjerer Oldereid. Hun sitter i Bioreferansegruppen, som gir faglig råd og innspill til Helsedirektoratet. Og ved den siste gjennomgangen av loven i 2020, var hun én av dem politikerne rådførte seg med.

– Ofte vet ikke politikerne nok om det de beslutter. I 2020 inviterte politikere noen av oss til å gi faglig kunnskap. Å holde kurs for stortingspolitikere om bioteknologi føltes både nyttig og viktig. Jeg stiller gjerne opp igjen!

Bokprosjekt midt i pandemien

Nå kan Oldereid også titulere seg som forfatter. Boken «Hvorfor blir jeg ikke gravid? Alt du trenger å vite om ufrivillig barnløshet, årsaker og behandlinger» er en lettfattelig bok om et omfattende tema. Men hvordan ble boken til?

– Jeg hadde vel ikke tenkt å skrive en egen bok. Så, under pandemien, fikk jeg en telefon fra Gyldendal forlag om at de ville gi ut en bok om barnløshet. Det fantes ingen slik bok som særlig fokuserte på alt det medisinske rundt infertilitet og

fertilitetsbehandling for folk flest. Senere fikk jeg høre at den forrige boken om temaet ble utgitt i 1989. Faget har utviklet seg enormt siden den gang, så det var på tide med en oppdatering, forteller hun.

Oldereid tok kontakt med sin gode kollega, fødselslege Gro Nylander, som hadde skrevet flere bøker, og spurte henne om skriveprosessen. Basert på den samtalen og en ettermiddags betenkningstid, sa hun ja. For en debutant var det god hjelp med støtte underveis fra sine redaktører, som stilte det viktige spørsmålet: Hvem skal du skrive for?

Hun ønsker at boken skal være et oppslagsverk fra A–Å om alt du lurte på innen fertilitet, infertilitet og reproduksjon. Boken har i tillegg praktisk informasjon, illustrasjoner og pasienthistorier.

– Det er like mye en bok for alle de som prøver å få barn. Både for de som ikke klarer å få barn og de som tenker på å få barn, og også for LIS-leger innen gynekologi og annet helsepersonell generelt, forteller hun.

Boken er også for helsesykepleiere og lærere, og her peker Oldereid på viktigheten av å undervise om fertilitet og særlig alderens betydning. Alder betyr mye for reproduksjon, og en større bevisstgjøring rundt dette trengs.

Selv om vi er kommet langt, er det fremdeles knyttet en viss grad av skam og tabu til det å være ufrivillig barnløs.

– Det var mange hvite løgner og lite eller ingenting ble fortalt til familie og venner. Og sånn er det fortsatt for mange. Takket være at noen har gått foran, synes det som at flere er åpne om infertilitet i dag.

Og det at infertilitet stadig er et synlig tema i media, kan være en hjelp for mange, poengterer Oldereid. Hun forteller at det jobbes med å få på plass et tilbud for å forbedre den mentale belastningen mange opplever i prosessen. I denne sammenheng er hun takknemlig for å kunne bidra inn i Prosjekt Åpenhet, som ble startet av Cecilie Hoxmark.

Håp for endringer i fremtiden

Hun er takknemlig for alt hun har lært på veien og slår et slag for å introdusere yngre kolleger for forskning. Selv har hun opplevd at det gir faglig engasjement. Særlig det å lære å stille de gode og viktige spørsmålene som vi må forsøke å finne svarene på.

– Selv om reproduksjon er et relativt lite felt, er det samtidig et område der det foregår mye forskning og utvikling. Alle små fagområder blir omfattende når man bare går ned i dybden, sier Oldereid.

Det medisinske miljøet som arbeider med assistert befruktning, er forankret i Norsk forening for assistert befruktning (NOFAB), som ble etablert i 2004. Foreningen jobber tverrfaglig og har oppnådd å samle alle faggrupper som er involvert i assistert befruktning i denne nasjonale foreningen. Oldereid var også i en periode leder i foreningen.

– Tanken bak foreningen var det økende behovet for et IVF-kvalitetsregister over alle behandlinger som utføres. Slik får man fulgt opp både kvinnene og mennene og ikke minst barna som unnfanges. Registeret er så godt som ferdig. Fagmiljøet har gjort sitt,

men mangler ferdigstillelse fra FHI. Det er på høy tid at fagregisteret ferdigstilles, poengterer Oldereid.

Oldereid er langt fra ferdig med sitt faglige engasjement. Fremover er det planlagt blant annet både foredrag og kursvirksomhet. Hun er takknemlig for fortsatt å kunne bidra med sin kunnskap om reproduksjon, som har engasjert henne i mer enn 40 år.

– Vi kan ikke hjelpe alle, men vi kan hjelpe mange. De aller fleste, faktisk, avslutter hun.

Og som pensjonist får hun nå endelig tid til å gjøre mye annet også.

Publisert: 13. oktober 2025. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.25.12.13

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 21. juli 2026.